

Hollandske kirkegårdsforhold

Fuldmægtig A. Hilsoe

Fortsat fra pag. 112; sluttet

Ligbrænding er ikke velset af katolikkerne i Holland, hvor der da også kun findes eet krematorium; kun 1% brændes, og kun på een af Haags 3 kirkegårde så jeg en mindre, men pæn urnehave.

På kirkegården *Oude Begraafplaats* i Amsterdam fik jeg også forevist et nybygget, meget arkitektonisk og stilrent kapel. Man undres over de få siddepladser, men i Holland sidder kun den nærmeste familie ned under bisættelsen, resten har ståpladser. Klokkeringning, salmesang og udsmykning med laurbærtræer eller lignende bruges aldrig, hverken af katolikker eller protestanter, kun lidt orgelmusik. Sammenbygget med kapellet lå en lille, smagfuld kafferestaurant, hvor familien og følget efter begravelsen kunne drikke en kop kaffe eller the med en kage til. Dette finder jeg særdeles tiltalende fremfor vore hjemlige »gravøl«, hvor følget mere eller mindre samlet må gå eller køre til nærmeste restaurant, og der passer omgivelserne kun sjældent til stemningen. Denne restaurant var forpagtet ud og gav således også kirkegården lidt indtægt.

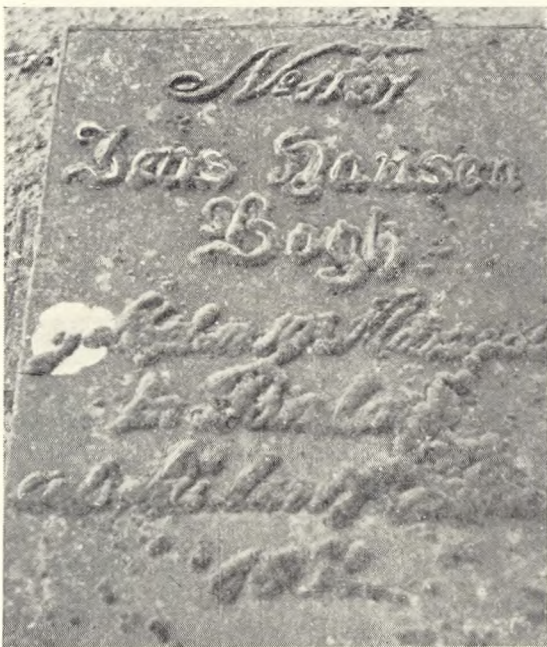

Fig. 220.
Mosset har trukket
gravstens indskrift
op i
en grøn haut-relief.
Foto: J. Th.

Selv om jeg havde ventet lidt anderledes skikke og forhold end herhjemme, vil man af denne beretning forstå, at jeg blev forbløffet over den store forskel mellem dansk og hollandsk kirkegårdskultur.

Microflora og minderuner

Havearkitekt Johannes Tholle

Det er nok de færreste, som giver sig til at studere detaljer på *Brødremenighedens kirkegård* i Christiansfeld. Man indsuger stemningen, og man finder gravmælerne ens, brødrene placeret i een side, søstre i en anden. Praktisk taget avviger kun et krigsmindesmærke fra typen: den skråtliggende sandstensplade direkte på jordsmonnet. Og hvorfor så gå i detaljer, — turisterne drager i hvert fald hurtigt videre. Men det lønner sig at dvæle her, for her er mangt og meget at finde, som er udenfor dagliglivet og ikke ses på andre kirkegårde. Sproget, navnene, årstallene, — bare det taler sit stærke og interessante sprog. Og så er der det, at nogen gravstedspleje i almindelig forstand øver man jo ikke, og gravstederne får lov at ligge i det uendelige, — og ja, så kommer det frem, som måske skimtes på billedet (fig. 220), og som overskriften giver et fingerpeg om: microfloraen tager sig af minderunerne.

Vi ved jo nok også andetsteds fra, at aldrig så snart har vi anbragt et mindesmærke på en grav, før vind og vejr, bakterier og andre microorganismer giver sig i lag med det opstillede og søger at ødelægge det. Vi plejer at sige, at det forvitrer, hvis det er sten, og er det jern, så rustet det op. Men her på Brødremenighedens kirkegård går denne nedbrydende proces sin stille gang i nøje samarbejde med en slags opbyggende. Det er mosserne, som gør dette sidste arbejde, og de gør det på den mest yndefulde måde, det kan tænkes. Jo ældre stenen bliver, des smukkere bliver den, og mosserne forstørret og forstærker bogstaverne i stedet for at udlette skriften. Mosserne lægger sig lige så pænt og artigt i de indfældede bogstaver. Her finder de lidt fugtighed, og her finder de efterhånden de udmærkede kår, som giver dem væxt. De vokser og vokser, og når årene er gået,

fremtræder de bogstaver, der forhen var nedfældede, som ophøjede bogstaver og tal i en grøn *haut-relief* af den største ynde og skønhed. De er kønne i gråvejr, men kaster solen sin glans på dem, og har dug eller regn givet dem et nærings-tilskud, strutter de af liv, og da taler bogstaver og tal på en endnu inderligere måde, end når de blot står med deres hugne tegn i stenen. Nogle sten bliver herigenem endnu bedre at læse end før, andre sten kan det volde sin vanskelighed at stove sig igennem, når mosserne er blevet alt for kraftige.

Derfor, vandrer og hastende! Lad Dig ikke nøjes med at lytte til den sære stemning, men gå fra grav til grav og se, hvordan nedbrydningen kan forandres til opbygning, — og prøv, om der ikke heraf kan læses andet og mere om liv og død.

Urnelunden i Svendborg

Skolebestyrer Magnus Lund

I fortsættelse af det s. 108—10 anførte skal bringes hosstående billeder og nedenstående tilføjelse.

Mellem urnelundens yderste gange og læbæltet løber en græsrabat, der skrånar op mod læbæltet. I denne er det tilladt at nedlægge mindetavler af Neksø-sandsten, således at disse ligger i niveau med græsset. Såvel tavlernes størrelse som deres anbringelse og bogstavtypen er fastlagt af arkitekten. Der laves ingen skel mellem de enkelte grave; skellene markeres ved en plantning ved læbæltet (se fig. 221).

På den modsatte side af gangen skrånar en tilsvarende græsrabat op imod gravstedsmuren, på hvilken mindetavlerne for de dér anbragte asker skal sættes, så græsfladen fremtræder udelt ganske som på den anden side af gangen. Murens *a la grecque*-mønster markerer skellene mellem gravstederne. Mindetavlerne skal udføres i Romersk Travertin, og bogstaverne skal være i bronze af bestemt størrelse (se fig. 222).

Al plantning og vedligeholdelse foretages af kirkegården. Vedligeholdelsen betales forud for den årrække, gravstedet købes for.

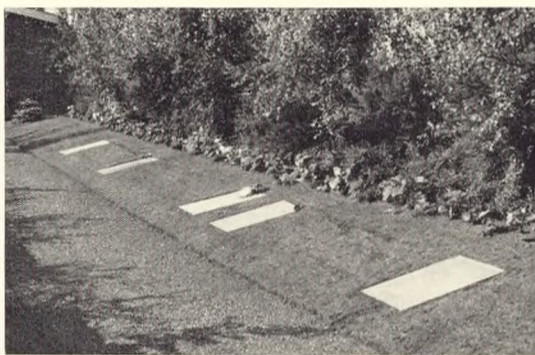

Fig. 221-22.
Partier fra urnelunden
i Svendborg.

Forud disponering for gravplads

I sin artikel kommer kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted-Hansen s. 106-8 ind på spørgsmålet om forsalg af gravsteder og nævner, at der bør agiteres herfor af *menneskelige* hensyn, hvad formentlig ingen kan have noget imod. De nævnte bemærkninger har givet anledning til efterfølgende, hvor samme spørgsmål ses i et lidt videre perspektiv under historiske og økonomiske hensyn.

Fra ældgammel tid har det i Danmark været en ret, at der til de enkelte gårde i et sogn udlagdes familiegravsteder, således at kirkegården simpelthen blev opdelt i ligeså mange dele, som der var gårde til, hvorved hver gård fik sit gårdgravsted; udover dette avsattes der arealer for dem, som ikke hørte til gårdene, men de fik ikke familiegrave i egentlig forstand. Skikken er så gammel, at den stammer fra tider længe før Danmark mistede *Skåne* m. fl. provinser hinsides Øresund, og den kendes derfor også i Skåne, men ikke i andre svenske landsdele.